Kelile ve Dimne (6) - Baykuş ve Kargalar

Önceki Bölüm: Kelile ve Dimne (5) – Dimne'nin Durumu

Hükümdar Debşelîm filozof Beydebâya dedi ki:

- Can-ı gönülden dost olup el birliği yapanların hikâyesini dinledim. Haydi anlat bana yalvarıp yakarsa da kendisine inanılmayacak, hilesine kanılmayacak düşmanın hikâyesini.

Filozof Beydebâ aldı sözü

- Kin ve adavetten vazgeçmeyen düşmana kananlar, baykuşların kargalardan çektiğini çeker!

Debşelim merakla sordu:

- Nedir bu işin aslı?

Beydebâ anlatmaya koyuldu:

- Anlatırlar işte: Bir dağda gayet iri, heybetli bir ağaçta bin karga gül gibi yaşarmış bir reisin buyruğu altında… Ağacın civarında ise bin baykuşun barındığı bir mağara varmış.

Bir gece baykuşların reisi geziye çıkıyor. Tabii onunla kargaların reisi arasında epeydir süregelen bir düşmanlık var ve her biri yekdiğerini mahvetmek istiyor.

Baykuş reis *"Fırsat bu fırsat!"* deyip adamlarını yanına alarak kargalara ansızın baskın düzenliyor; yuvalarını başlarına yıkıp bir hayli esir alıyor.

Sabahleyin kargalar perişan bir halde toplanıyor, reislerinin yanına giderek dert yanıyorlar:

- Dün gece başımıza gelenler malûmunuzdur... Kazasız belâsız atlatanımız yok bu baskını! Kimimizin kanadı kırık, kimimizin tüyleri yoluk, kimimizin kopuktur kuyruğu! Ölenler ve ağır yaralılar var aramızda... Fakat bize asıl koyan, içimize oturan, baykuşların küstahlığı ve yerimizi elleriyle koymuş gibi bulmalarıdır. Geldiler ve can evimizden vurdular. Artık kuşku götürmeyen bir hakikattir ki yine gelecekler; aynı küstahlıkla bize saldıracak, durmadan çapul yapacaklar. Zira yerimizi biliyorlar. Biz senin emrindeyiz! Söz senindir ey Reis! Durumumuzu düşün, münasip bir çözüm bul.

Kargalar arasında beş bilge vardı. Önemli meseleler her zaman onlara sorulurdu. İsabetli fikirleriyle tanınmışlardı. Reis de onların fikrini sorar, önemli problemler, mühim hadiseler çıktıkta onların aklıyla hareket ederdi.

Bu defa da söz konusu beş bilgeden birincisine sordu:

- Bu meseleyi nasıl halletmeliyiz sence?

Bilge karga cevap verdi:

- Benim sözüm bizden önceki bilgelerin söylediğidir. Onlar der ki: "Güç yetirilemeyecek azılı düşmana karşı en iyi çare firardır!"

Reis ikinci bilge kargaya döndü:

- Sen ne dersin?

O da ilkinin görüşünü onayladı; o da "firar" dedi.

Ancak reis razı olmadı ve söylendi:

- Ben düşmanın bir baskınından ötürü vatanımızı terk etmeyi ve bu güzel mekanı ona bırakmayı asla doğru bulmuyorum. Bu bize yakışmaz. Bize düşen derlenip toparlanmak, bir güzel hazırlanmaktır. Harp ateşini yakacağız. Ama onlar üzerimize yürüdükte gafil avlanmamalı, korkmadan, yılmadan aslanlar gibi savaşmalıyız; her türlü hazırlığımızı yaparak… Bizim kuvvetlerimiz her yönden onları karşılayabilmeli. Kalelerimizde korunabilmeli, kâh taarruza geçmeli kâh savunmada kalmalı, fırsatını bulunca da nihaî darbeyi indirmeliyiz. Düşmanı ancak bu yolla mahvedebiliriz.

Reis bu heyecanlı nutuktan sonra üçüncü bilgeye döndü:

- Sen ne dersin?

O da cevap verdi:

- Ben elbet firar taraftan değilim. Biz her noktaya gözcülerimizi yerleştirmeli, casuslar göndermeliyiz. Düşmanla aramızda bizim öncü kuvvetlerimiz olmalı. Onlar bize karşı tam bir savaş yanlısı mıdırlar yoksa bir şeyler koparıp barış mı yapacaklar; fidyeyle işi bitirecekler mi? Bu bilgileri öğrenebiliriz öncü kuvvetlerle. Düşmanın malla doyacağını anlarsak, onların teklifini kabul eder; şerlerinden azat olmak ve vatanımızda emniyet içinde yaşamak gayesiyle istedikleri haracı veririz. Zira siyaset ehli nezdinde genel geçer bir fikirdir: Bir düşman güçlendiğinde ondan can, mal ve vatan hesabına korkuluyorsa hükümdarlar servetlerini feda etmekten çekinmez ve ellerindeki parayı, yurdu, tahtı ve halkı için hemen kalkan gibi kullanırlar.

Reis bu sefer dördüncü bilge kargaya sordu:

- Sen ne diyorsun barış hakkında?

Dördüncü aldı sözü:

- Ben barışı doğru bulmuyorum. Vatanımızdan ayrılmak, sürgün açılarıyla yanmak, geçim sıkıntılarıyla uğraşmak, herhalde kendisinden üstün olduğumuz bin kıçı kırık düşmana boyun eğmekten daha hayırlıdır. Kaldı ki bu gün baykuşlardan barış istesek ancak şımara şımara, ağır şartları bir bir dizerek teklifimizi kabul edeceklerdir. Oysa atalarımız diyor ki: "Düşmandan istediğini almak için biraz yanaş ona ama büsbütün yaltaklanma ki küstahlaşmasın. Sonra seni büsbütün aciz ve zayıf sayarak yüksekten bakar." Bunun misali güneşe karşı dikilen tahta parçasıdır. Biraz eğsen gölgesi uzar ama çok fazla eğersen gölge diye bir şey kalmaz. Aslında düşmanımız bizim ona yaklaşmamızı istemiyor. Hiç kanmayalım. Bu yüzden harp taraftarıyım ben.

Reis bu sefer beşinci bilge kargaya döndü:

- Sen ne diyorsun? Savaş mı barış mı? Yoksa vatandan ayrılık mı? Doğru karar ne olmalı sence?

Aldı sözü beşinci:

- Savaştan dem vuruluyor... Oysa kişinin hakkından gelemeyeceği bir şeyle mücadele etmesinin yolu yoktur. Derler ki: "Kim ki kendi gücünü ve düşmanın performansını bilmeden harekete geçer, hakkından gelemeyeceği düşmanla savaşa tutuşursa kendi eliyle helak eder kendini." Kaldı ki aklı başında olan hiç kimse düşmanını küçümsemez. Zira düşmanını hor gören aldanır ve kurtulamaz düşmanından... Samimi söylüyorum: Baykuşların şerrinden korkuyorum; onlar bizimle dövüşmese bile asla güvenecek değilim onlara…

Ancak şu bir gerçek ki düşmanın kötülüğünü aklından çıkarmaz sağduyulu kişi… Düşman uzaksa, hışımla saldırmasından; yakın ise ansızın baskın yapmasından, tek başına ise tuzağından emin olunmaz.

En akıllı millet, savaştan ve savaş masrafından çekinen, bu konuyu uzun uzadıya masaya yatırandır. Zira savaş dışında yapılan harcamalar servetten, sözden ve emektendir. Ama can gider, kan akar savaşta! Bu ağır bedeli göze almaktansa daha basit bir masrafla, yumuşak sözle idare etmeliyiz durumu! Kazanamayacağı bir savaşa giren, ancak kendini aldatmış olur.

Başkan sır saklamasını bilen, iyi yardımcıları etrafına toplayan, halk nezdindeki itibarını muhafaza eden biriyse, her halde elindeki nimeti kaybedecek biri değildir. Sen bu meziyetlere sahipsin hükümdarım…

Hükümdar danışmanlarının ve vezirlerinin fikriyle daha basiretli hareket eder; denizin kendisine akan ırmaklarla kuvvetlenmesi gibi…

Bana sorduğunuz sorunun açıkça cevaplandırılması gereken kısmını cevaplandırdım. Bir kısmını ise gizli söylemek gerekir. Gizli sözün de mertebeleri vardır. Bazı sırlar koca bir topluluğa söylenebilir; bazıları ise yalnız iki kişi arasında kalmalıdır.

Benim size açacağım sır ancak dört kulağın iki gözün iştirak edeceği cinsten ve mertebedendir.

Böylece reis meclisten ayrılarak beşinci kargayla başbaşa kalacağı bir köşeye çekilmiş. İkisi konuşmuş.

Reisin ilk sorduğu soru şuymuş:

- Bizimle baykuşların arası ilk defa nasıl bozuldu, biliyor musun?

Bilge karga cevap vermiş:

- Evet. Bir karganın söylediği bir lâf yüzünden başladı kavga!

- Nasıl oldu? diye sormuş Reis.

Öteki cevap vermiş:

- Anlatılanlara göre bir grup turna varmış hükümdarsız yaşayan… Bir araya gelip baykuşlar kralının yönetiminde yaşamayı kabul etmişler. Onlar bu meseleyi konuşurken oradan bir karga geçiyormuş. Turnalar «Şu karga bize uğrasa da fikrini alsak.» demişler. Hakîkaten de karga bunlara uğramış, onlar da soruvermiş "Ne yapalım?" diye.

Karga demiş ki:

- İnanın, şu kocaman dünyada hiç kuş kalmasa; tavuslar, kazlar, ördekler, deve kuşları güvercinler büsbütün tükense, gene de görünüşü en çirkin, ahlâkı en kötü, akıl bakımından en kıt, üstelik hınç bakımından en kuvvetli, şefkat bakımından en zayıf, gündüz körü olan iğrenç kuşu yani baykuşu seçmemeniz gerekirdi. Baykuş kısmının salaklığı ve terbiyesizliği de ayrı dava… Ancak tutar da bir baykuşu başınıza sultan ederseniz, kendi işlerinizi kendiniz görmelisiniz.

Nitekim gökteki ayın kendi hükümdarı olduğunu savunan bir tavşan, neticede kendi görüşüyle hareket ederek paçayı kurtarmıştır.

Turnalar heyecanla soruvermiş:

- Nasıl oldu bu?

Karga anlatmış:

- Fillerin vatanının bir bölümü kuraklaşmış; yıllarca sürmüş kuraklık. Gözeler kurumuş, bitkiler solmuş, ağaçlar ölmüş, su tükenmiş... Bu dehşetli derdi krallarına açmışlar. Fil kral elçilerini ve rehberlerini dört bir yana salmış su bulsunlar diye. Nihayet gönderilenlerden biri hükümdarın yanına dönerek demiş ki:

- Falan yerde bir pınar buldum, "Ay Pınarı" diyorlar oraya. Suyu gür.

Fil Kral tebaasıyla beraber oraya doğru hareket etmiş, herkesin kana kana su içmesini isteyerek... Ama orası tavşanların arazisindeymiş ve kocaman filler, yuvalarında habersiz duran tavşanları çiğneyip öldürmüşler çoğunu.

Tavşanlar alelacele toplanıp kendi hükümdarlarına dert yanmış: «Fillerin başımıza belâ olduğu malumunuzdur!» demişler.

Tavşanların kralı:

- Bu hususta bir görüşü olan varsa aranızda, derli toplu bir şekilde takdim etsin. demiş.

Fîruz adlı bir tavşan öne atılmış. Kral onu isabetli düşünceleri ve güzel ahlâkıyla tanıyormuş. Bu akıllı tavşan demiş ki:

- Hükümdarımızın beni fillere göndermesi, yanıma da emin birini katması münasiptir. Ta ki söyleyeceklerimi işitip krala arz etsin.

Hükümdar:

- Sen güvenilir birisin. Teklifini elbette kabul ediyoruz. Şimdi fillere git ve benim adıma dilediğini söyle onlara. Şunu iyi bil: Elçilik vazifesini üstlenen kişi, basireti, aklı, esnekliği ve erdemiyle onu gönderenin ileri görüşlü olup olmadığını belli eder. O hâlde yumuşak, yavaş ve nazik davran. Elçi nezaketli davranırsa kalpleri yumuşatır; kabalık ederse muhataplarını sertleştirir.

Bu öğütleri dinleyen tavşan Fîruz, fillerin yanına gider ama fazla yaklaşmaz, kocaman hayvanlar bilmeden ona basabilirler diye... Böylece tepeye tırmanan tavşan fillerin hükümdarına seslenir:

- Ay, beni sizce elçi olarak gönderdi. Elçiye zeval yoktur; sözü sert de olsa mesajını rahatça iletmelidir"

Fillerin kralı:

- Nedir mesaj? deyince tavşan başlar anlatmaya:

- Sana diyor ki:

"Kim kuvvetine aldanarak zayıfları hor görürse onun kuvveti başına belâ olur. Sen de diğer hayvanlara karşı kuvvetli olduğunu anladın ve aldandın. Evet, benim adımı taşıyan pınardan su içtin; suyumu bulandırdın."

Ay hazretleri beni sana elçi göndermiştir, uyarayım diye… Bir daha böyle bir densizlik etmeyesin. Şayet aynı hatayı tekrarlarsan gözlerin kör olur, kendini helâk etmiş olursun. Ha, bir de su var. Benim elçiliğimden şüphe ediyorsan gel pınara. Ay orada sana zuhur edecektir.

Fillerin kralı tavşanı hayretle dinler. Elçi Fîruz'la beraber suya yaklaşır. Gözenin ışıldayan yüzüne dikkatli bakınca ayın şavkı vurur suratına.

Elçi Fîruz durur mu; hemen değerlendirir fırsatı:

- Haydi, hortumunla su al, yüzünü yıka ve aya secde et!

Fil de hortumunu suya salar. Yüzey dalgalanır hafiften... Fil, ayın hareket ettiğini zannederek:

- Ne oldu aya? Niye kımıldıyor? Hortumumu suyuna soktuğum için kızmış olmasın?

Tavşan Fîruz yapıştırır cevabı:

- Evet, elbette dediğin gibi!

Fil aya tekrar secde eder; yaptıklarından ötürü tövbe eder. Ne kendisi ne de tebaasından herhangi bir fil böyle bir günah işlemeyecektir artık.

İç içe örnekler veren karga sözlerine devam etmiş:

- Baykuşun durumuyla alâkalı epey kelâm ettik. Bir de şu var ki o aldatır, tuzak kurar ve hile yapar; tıyneti böyle. Oysa en kötü hükümdar halkına karşı hilekâr davranandır. Böyle dalavereci bir liderin hizmetine giren kişi, tavşan ve toygar kuşunun kediden çektiğini çeker.

Turnalar hep bir ağızdan merakla bağrışmış:

- Ne olmuş, ne olmuş?

Karga anlatmış:

- Bir toygar komşum vardı. Yuvama yakın bir ağacın kovuğunda oturur, sık sık ziyaretime gelirdi. Derken onu eskisi gibi göremez oldum; nereye gittiğini bilmiyordum. Epey bir süre onu göremedim. Bir gün baktım ki toygarın yerinde bir tavşan bulunuyor. Onunla mücadele etmeyi doğru bulmadım. Epey orada kaldı. Sonra ansızın toygar döndü. Tavşanı yuvasında görünce:

- Burası bana aittir. Çek git! dedi ama tavşan cevabı yapıştırdı:

- Yuva şu anda benimdir. Ben varım burada. Sen ise davacısın; buranın sana ait olduğunu iddia ediyorsun. Eğer haklıysan bana karşı hakkını ara; yardım iste.

Toygar atıldı:

- Tamam, hâkim bize yakındır. Gel ona gidelim.

Tavşan:

- Kimmiş hâkim?

Toygar cevap verdi:

- Deniz kıyısında bir tecrübeli kedi var. Gündüzlerini oruçla gecelerini ibadetle ihya eder. O hiç bir hayvana eziyet etmez; asla kan akıtmaz. Hayatını otlarla ve dalgaların sahile attığı şeylerle sürdürür. Gel, razı olursan ona başvuralım; baksın bizim davamıza.

Tavşan:

- Eğer dediğin gibi iyi biriyse niçin razı olmayayım ki? dedi.

Beraberce kediye gittiler. Ben de devamlı oruçlu gözüken kedinin hâkimliğini merak ediyordum, peşlerine takıldım.

Kedi tavşanla toygarın yaklaştığım görünce ayağa kalkarak ibâdete başladı. İbâdetinde samimî bir âbid havası veriyordu bakanlara.

Bizimkiler kedinin bu hâlinden etkilendi. Hürmetle yanaştılar, selâm verdiler. Aralarındaki meseleyi bir sonuca bağlamasını rica ettiler.

Kedi hikayeyi anlatmalarını istedi; onlar da anlattı.

Kedi:

- Yaşlılık beni güçsüzleştirdi, kulaklarım ağır işitiyor. Bana biraz daha yaklaşın da söylediklerinizi daha rahat duyayım.

Tavşanla toygar samimî bir havayla kediye sokularak meseleyi yeni baştan anlattılar; hüküm istediler.

Kedi aldı sözü:

- Tamam, neden bahsettiğinizi anladım. Aranızda hüküm vermeden önce bir çift kelâm edeceğim, tavsiyelerde bulunacağım.

Sadece Tanrı'dan korkun ve hakkı isteyin; doğrudan sapmayın. Hakkı arayan kişi, nihayetinde aleyhine gelişen bir yargıyla karşılaşsa da huzurlu ve özgür olacaktır.

Bâtılı, yalanı, göz boyamayı isteyerek yola çıkan ise lehine hüküm bulsa da hüsrana uğrayacaktır.

Dünyada yaşayan için dünyada kalan hiçbir şey yoktur; ne servet ne arkadaş. Ancak yaşarken yaptığı güzel işler yoldaş olur ona.

Akıllı adam tüm gücüyle kalıcı olana yönelir; ahirette faydası olan işleri yapar, dünya tutkusuyla kendini kaybedip boş işlere dalmaz. Akıllı kişi için paranın ve servetin zatî değeri kerpiç mesabesindedir.

Basiretli kişi, diğer insanları da kendisi gibi değerlendirir; kendisi için nasıl iyilik istiyorsa onlar için de iyilik ister; kendi namına bir zarara uğramamayı nasıl istiyorsa diğer insanların da zarardan uzak olmasını ister.

Hâkim rolündeki kedi bu tip öğütlere devam etti. Tavşanla toygar ona iyice yanaştılar. Derken kedi ansızın hamle edip ikisini de öldürdü.

*** * ***

Karganın turnalara çektiği nutuk devam etmiş:

- İşte böyle sevgili turnalar... Baykuş kısmı, size anlattığım misalde olduğu gibi nice uğursuzluk ve kusuru mizacında toplar. O halde sakın ha baykuşu başınıza bay yapmayın. Böyle tehlikeli bir fikre meyletmeyin.

Turnalar karganın sözlerinden ve hikâyelerinden etkilenerek baykuşa uymaktan vazgeçer; onu hükümdar edinmeyeceklerdir artık...

İşe bakın ki o civarda bir baykuş olan bitene tanık olmuş; turnaların nihaî kararını işitmiş. Hışımla kargaya dönüp demiş ki:

- Sen beni ta derinden yaraladın! Ben evvelce sana bir kötülük ettim mi ki böyle pervasız konuşuyorsun?

Şunu iyi bil: Ağacı baltayla yaralarsın ama yeniden sürgün verir. Kılıçla adamı deşersin ama yarası iyileşir. Dil yarasına gelince asla kapanmaz; tedavi kabul etmez. Ok yaydan fırladıkta ete saplanır; lâkin çıkartabilirsin. Oysa ok gibi kalbe saplanan bir kelâmı yerinden sökmek ne mümkün!

Her ateşin bir söndürücüsü var... Aleve su at, zehire panzehirle karşı koy, kedere sabırla cevap ver, tutkuya gurbet ve gözden ırak oluşla set çek! Ancak nefret ateşini hangi ilaç söndürebilir?

Ey kargalar cemaati!... Artık aramızda adavet, husumet, öfke ve kin filizleri dikilidir. Bunu başlatan da sizsiniz!

Bu infial dolu nutkunu bitiren baykuş hızla dönüp gider; kendi reisine her şeyi anlatır; karganın lâflarını aynen aktarır.

Bu arada karga ölçüsüz konuştuğu için pişman olmuş ve kendi kendine söylenmeye başlamıştır:

- Ben hem kendime hem de soydaşlarıma karşı büyük bir husumetin başlamasına vesile olan sözlerimle hata ettim. Keşke turnalara böyle konuşmasaydım; hikayeler anlatmasaydım, bildiğimi söylemeseydim. Ne boşboğaz ve ahmak biriyim ben!... Nice kuş benim tanık olduğumdan kat kat fazlasına tanık olmuş, benim bildiğimden daha çok şey bilmiştir de kendilerini koruyarak soğukkanlı davranmış, benim hiç düşünmediğim kötü neticelerden sakınmak için çenelerini tutmuşlardır.

Kaldı ki çirkinin çirkini, kışkırtıcı mı kışkırtıcı bir laf edilince elbette kin ve düşmanlık doğacaktır, o lâfı eden patavatsıza karşı… Bu tür sözlere kelâm değil "kargı" dense yeridir!

Akıllı adam ne denli kendine güvense de asla küstahlaşmamalı, kendi sonuna vesile olacak işlere girişmemelidir; yanında panzehir bulunsa da zehir içmemesi gerektiği gibi…

Güzel davranan kişi, tumturaklı lâf edemediği için âciz gibi gözükse de neticede başarıya ulaşacaktır.

Tumturaklı konuşana gelince… Süslü lâfları dinleyicileri cezbetse de işinin akıbeti meçhuldür. Ben asla beğenilmeyecek bir kelâm ettim. Ne kadar beyinsiz biriyim ki hiç kimseye danışmadan, üzerinde enine boyuna düşünmeden böyle büyük meselelerde ileri geri konuşuyorum! Nasihat vermesini bilen kaliteli dostlara sormadan, tekrar tekrar düşünmeden kendi kafasına göre hareket eden elbet memnun olmayacaktır verdiği kararlardan! Bugün işlediğim hatadan, saplandığım kaygıdan kim kurtaracak beni?

*** * ***

Bilge karga tüm bu nakilleri yaptıktan sonra tekrar ana mevzua gelir:

İşte o karga bu tür sözlerle kendini kınamış ve sahneden çekilmiştir. Bizimle baykuşlar arasında düşmanlığın nasıl başladığına dair sorduğunuz sorunun cevabını anlattım böylece...

Şimdi gelelim onlarla savaşıp savaşmayacağımız mevzuuna…

Biliyorsunuz ki ben savaşı tercih etmiyorum ama başka bir çare de bulmadım değil... İnşallah kurtuluşumuza vesile olurum. Nice gruplar var ki iyi bir fikir sayesinde meselelerini halledebilmiş ve amaçlarına erişmişler... Hani şu âbidi bulan ve elindekini kapan grubun hikâyesi tam da bu konuya misaldir.

Karga hükümdar merakla sordu:

- Nasıl olmuş bu?

Bilge karga anlatmaya başladı:

- Anlatırlar ki âbid bir adam semiz mi semiz bir keçi satın almış; peşinden çeke çeke götürüyormuş. Kapkaççı tayfasından birkaç bitirim de arkadan onu gözlüyormuş.

Berikiler keçiyi âbidden almak için aralarında anlaşmışlar. Nihayet biri âbidin karşısına çıkarak demiş ki:

- Efendi, yanındaki köpek neyin nesi?

Ardından diğer dolandırıcı çıkmış ortaya ve arkadaşına dönerek:

- Bu bir âbid olamaz! Âbid dediğin peşinden it sürüklemez.

Bir iki kapkaççı daha aralarında anlaştıkları gibi doluşmuş âbidin çevresine... Benzeri lâflar etmişler ve âbidi inandırmışlar satın aldığı hayvanın köpek olduğuna.

Adam kendisinin büyülendiğini, bu yüzden keçi yerine köpek aldığını sanmaya başlamış ve elinden bırakıvermiş keçiyi...

Kapkaççı tayfası da hemen atılmış, yakalayıp götürmüşler hayvanı...

Bu hikayeyi anlatırken esnek ve hilekâr davranarak hedefimize erişebileceğimizi îzah etmek istedim. Şimdi zât-ı âlîlerinizden istirham ediyorum: Şu cemaatin huzurunda beni dövüp azarlayın; tüylerimi yolun, kuyruğumu cascavlak edin. Sonra şu ağacın dibine atın beni ve askerlerinizle filan mıntıkaya gidin sevgili hükümdarımız! Bu muameleye tahammül edeceğimi umuyorum. Zira bu sayede baykuşların durumu hakkında bilgi sahibi olacağım; nerede korunduklarını, hangi kapıdan girdiklerini öğreneceğim. Sonra onları aldatıp sizin yanınıza gelirim. Nihayet hazırlıklı ve planlı bir şekilde onlara baskın yapar ve amacımıza erişiriz!

Kargaların hükümdarı:

- Bu muameleye ve bu plâna gönülden razı mısın? diye sordu.

Bilge karga:

- Elbette! Niçin razı olmayayım ki? Hem hükümdar hem de askerleri bu sayede zafer ve huzur bulmayacaklar mı?

Hükümdar, bilge karganın söylediğini yaptı ve çekip gitti.

Bilge karga inliyor, acıyla mırıldanıyordu.

Baykuşlar onu işitti, inleyişine yakından tanık oldular ve durumu kendi hükümdarlarına bildirdiler.

Hükümdar baykuş, kargaların ahvalini öğrenmek amacıyla bizim karganın yanına gelir. İyice yanaşınca hizmetkârı olan baykuşa emreder, kargaya bazı sorular yöneltsin diye.

Baykuş başlar sormaya:

- Sen kimsin? Öteki kargalar nerede?

Karga cevap verir:

- Ben filan kargayım... Sorunun devamına gelince, sanıyorum beni sıradan bir karga gibi görüyorsun; gizli ve önemli bilgilerden habersiz bir kel karga gibi!

Böylece baykuşların kralına şu mealde bir izahat yapılır: "Bu karga, hükümdarının veziri ve danışmanıdır. Aslında ona bu muamelelerin niçin reva görüldüğünü sormalıyız."

Kargaya meselenin içyüzü sorulur.

Karga da başlar uzun uzun anlatmaya:

- Kralımız size karşı ne gibi bir tedbir alınacağı hususunda meclis kurdu; bize danıştı. Ben de orada hazır bulunanlar arasındaydım: «Kargalar cemâati, bu konuda neyi uygun görürsünüz?» dedi. Ben de cevap verdim: «Hükümdar!... Bizim baykuşlarla savaşacak gücümüz yoktur. Onlar bizden daha kuvvetli, daha katı kalpli ve cesurdurlar. Ben barış yollarını aramayı, mümkünse fidye vermeyi doğru buluyorum. Eğer baykuş taifesi bu teklifi kabul ederse ne âlâ; etmezse kaçarız başka diyarlara. Eğer baykuşlarla savaşa kalkarsak bizim aleyhimize, onların lehine olur bu karar... Elbette barış yolu husumetten iyidir.»

Ben onlara savaş kararından vazgeçmelerini salık verdim. Bir sürü hikaye anlattım, misaller sundum. Dedim ki: «Güçlü bir düşmanın satvet ve gazabından kurtuluş ancak itaatle mümkündür. Çimenlere bakın. Esnekliği ve esme yönüne meyli ile nasıl kurtuluyor dehşetli kasırgalardan?»

Fakat onlar bana muhalefet etti, sözümü dinlemediler hatta savaş aşkıyla yanarak beni töhmet altında bıraktılar: «Sen bizim değil baykuşların tarafındasın.» dediler. Öğüdümü tutmadıkları yetmiyormuş gibi beni paçavraya çevirdiler. Kral ve tebaası bana epey işkence ettikten sonra çekip gittiler yanımdan.

Sonra ne yaptıkları bilmiyorum.

Karga susar.

Baykuşların hükümdarı bu uzun hikayeyi dinledikten sonra vezirlerden birine şöyle sordu:

- Karga hakkında ne diyorsun?

O vezir cevap verdi:

- Hemen öldürülsün derim. Bu karga muhakkak öteki kargaların bir tezgâhı. Bunu temizlersek tuzağından emin oluruz. Ayrıca öteki kargaları da tam bir hüsrana uğratmış oluruz. Derler ya: "Kim işin başarıya ulaşacağı ânı yakalar da derhal harekete geçmezse onda hayır yok; hikmet ve zekâdan nasibi yoktur.

Kim büyük bir zafere kavuşmak ister de imkân bulduğunda savsaklarsa fırsatı elinden kaçırır. Böyle birine talih bir daha gülmese yeridir. Kim düşmanının zayıf ânını yakalar da işini bitirmezse elbet dizini dövecektir, düşmanı palazlanıp azman kesildiği günler geldikte!"

Hükümdar baykuş diğer vezire sordu:

- Sen ne diyorsun bu karga için?

Vezir cevap verdi:

- Bence onu öldürmemelisin. Zira zararı olmayan başı eğik düşman, merhamete ve affa layıktır. Ona ilişilmemeli. Hele hele bize sığınmış, korkudan tir tir titreyen bir zavallıya el kaldırmak mı? Asla!... Bilakis onu kanatlarımız altına almalıyız. Düşman dediğin kişi, kendi kastı olmasa da bizim işimize yarayacaksa elbet korkulmamalı ondan hatta korunmalıdır o! Tıpkı karısının hatırına hırsıza ses çıkarmayan tacir gibi hareket etmeli burada...

Hükümdar baykuş merakla sordu:

- O da neyin nesi?

Vezir anlattı:

- Anlatırlar... Zengin mi zengin bir tacirin dünya güzeli bir hanımı varmış. Bir gün eve hırsız girmiş. Tacir horul horul uyuyor, kadın ayakta... Ansızın irkilen kadıncağız tacirin yanına hoplamış, kucaklamış eşini sımsıkı!

Meğer tacir hatunun bir gün böyle şevkle yaklaşmasını ümit edermiş daima. Kadın sarmaş dolaş oldukta adam uyanıvermiş ve kendi kendine: *"Oh! Bu nimet nerede vâki oldu bana?"* diye söylenmiş sevinçle.

Bir de bakmış ki hırsız!... Fakat tacir neşesinden, seslenivermiş hırsıza:

- Efendi, rahat rahat doldur torbana servetimden. Hatunumun kalbi sayende bana meyletti ya bu yeter! En derin şükran hislerimle selâmlıyorum seni!

Hikayeyi dinleyen hükümdar baykuş diğer vezire dönüyor:

- Sen ne diyorsun karga için?

Öteki vezir aldı sözü:

- Onu öldürme. Bırak yaşasın hatta iyilik et, ihsanda bulun ona. O sana karşı samimî davranacak biridir. Akıllı kişi düşmanlarının kendi aralarında anlaşamayıp kavga edişlerini iyi bir fırsat sayar, durumu değerlendirir.

Hasımlarının birbirleriyle uğraşması akıllı kişi için kurtuluş ve zafer vesilesidir. Tıpkı âbidin hem hırsızdan hem şeytandan paçayı kurtarması gibi; tabii âbide ne yapacakları hususunda ihtilafa düştüklerinde oluyor bu!

Hükümdar merakla sordu:

- Bu nasıl oldu?

Vezir:

- Anlatırlar... Âbid bol süt veren semiz mi semiz bir inek satın alıyor; peşinden çeke çeke evine götürüyor. Hemen oracıkta ineği çalmak isteyen bir hırsız takılıyor arkadan. Bu da yetmezmiş gibi âbidi çarpmak ve aklını başından almak isteyen bir şeytan da ötede bekliyor.

Bu şeytan hırsızı gördükte hışımla soruyor:

- Sen kimsin?

Hırsız:

- Ben mi? Kederli bir yankesiciyim. Âbid uykuya dalınca ineği kapıp götüreceğim. Ya sen kimsin?

- Ben mi? Ben bir şeytanım! Âbid uyudukta onu çarpacağım, aklını başından alacağım.

Hırsızla şeytan bu şekilde eve kadar gidiyorlar. Âbid içeri girince onlar da giriyor.

Âbid peşindeki hayvanı da içeri alıyor ve hayatın bir köşesine bağlıyor. Sonra yatıp uyuyor.

Hırsızla şeytan ise gizli gizli iş üzerinde konuşuyorlar. Ama hangisi önce başlayacak, bir türlü anlaşamıyorlar.

Şeytan hırsıza der ki:

- Bak arkadaş, sen önce davranıp ineği almaya kalkarsan âbid uyanır; bağıra çağıra milleti uyandırır. O zaman ben onu çarpamam, aklını başından alamam. Sen bana öncelik tanı! Onu delirteyim, aklı gitsin! Sonra sen dilediğini yaparsın.

Ancak hırsız, şeytanı dinlemez. "*Âbid evvela çarpılırsa uyanacak ve ben ineği çalamayacağım!*" diye düşünür ve itiraz eder:

- Hayır, hayır! Sen bana ver önceliği, ineği kapıp götüreyim. Sonra ne yaparsan yap sen!...

Hırsızla şeytan böylece münakaşaya tutuşurlar. Sonunda hırsız bas bas bağırır:

- Âbid, âbid! Uyan artık! Şu şeytan seni çarpmak istiyor.

Şeytan da bağırır:

- Uyan âbid uyan! Hırsız senin ineği çalacak.

İkisinin feryadıyla yerinden doğrulur âbid; komşular da uyanır. İki habis, çarnaçar kaçarlar oradan...

*** * ***

Müzakere devam ediyor…

En başta karganın öldürülmesini teklif eden vezir aldı sözü:

- Artık iyice kanaat getirdim karganın sizi aldattığına… Aranızda ahmak olanın tam da hoşuna gidecek bir kelâm etti o! Bu yüzden yanlış kararlar alıyor, hatalı fikirler ileri sürüyorsunuz. Hükümdarım! Hemen karar vermeyin bu konuda; acele etmeyin. Gözleriyle gördüğüne "görmedim" diyen ama kulaklarına sızana hemen inanan, boş işlerle uğraşan adam gibi olmayın.

Ancak hükümdar ilk vezirin bu itirazına pek iltifat etmez. Emir verir, karga baykuşların evlerine götürülsün, orada ağırlansın ve en güzel muameleye lâyık olsun diye…

* * *

Zaman geçer.

Bir gün misafir karga hükümdar baykuşun huzuruna çıkar. Çevrede epey bir baykuş cemaati ile karganın ölümünü isteyen vezir de vardır.

Söze şöyle başlar karga:

- Hükümdar, hemcinslerimden neler çektiğimi biliyorsunuz. Öç almazsam içim rahat etmeyecek. Bu mevzuda epey kafa yordum ama tek başıma amacıma ulaşamayacağımı anladım. Zavallı bir kargayım ben...

Bilgelerden gelen bir söz var: "Kim kendini feda etmeyi göze alırsa Tanrı'ya en büyük kurbanı takdim etmiş sayılır! Böyle bir fedainin her duası kabul olur!" Eğer zât-ı âlîleri uygun görürlerse yakayım kendimi ve tanrımdan istekte bulunayım, beni baykuşa çevirsin diye… Böylece kargaların en zorlu hasmı ve bilgim sayesinde onların karşısında en kuvvetli düşman olurum. Ancak böyle alabilirim intikamımı.

Fakat karganın imha edilmesi teklifini sunan vezir cevap verir bu söze:

- Sen iyi biriymişsin gibi bir intiba uyandırıp en feci kötülüğü gizlemekle içimi ve râyihası nefis, lâkin özü zehir dolu, pis bir şaraba benziyorsun. Ne dersin, vücudunu ateşle yaksak özün ve karakterin değişir mi acaba? Senin huyların, nerede olursan ol seninle beraber değil mi? Ne olursan ol, neye çevrilirsen çevril; huyların yine sana, öz mayana dönecektir. Can çıkar, huy çıkmaz! Hani şu dişi fare misali geldi aklıma:

Cins cins kocalardan birini seçmesi söylenmiş. Ya güneş, ya rüzgâr, ya bulut yahut dağla evlenecekmiş ama sonunda bir erkek fareyi tercih etmiş.

Vezire merakla sordular:

- Bu nasıl oldu?

Vezir anlattı:

- Anlatırlar işte... Duası kabul kapısından hiç çevrilmeyen bir âbid varmış. Bir gün deniz kıyısında otururken pençesinde fare eniğiyle uçan bir deli dölengeç kuşu geçivermiş oradan.

Farecik kuşun pençesinden kaymış, âbidin yanına düşmüş. Âbidin kalbi burkulmuş, alıp bir kâğıda sarıvermiş hayvancağızı ve evine götürmüş.

Fakat böyle bir hayvanı beslemenin ailesine ağır geleceğini düşündüğü için niyazda bulunmuş rabbine, fareyi kıza çevirsin diye…

Derken fare hoş endamlı dal gibi bir tazeye dönüşmüş. Kızı aldığı gibi hanımına götüren âbid sıkı sıkı öğütlemiş:

- Bu benim kızım demektir. Evlâdıma nasıl davranıyorsan buna da öyle davran. Neyse, kız büyüyüp kadınlık çağına girdikte âbid demiş ki:

- Kızım sen büyüdün serpildin. Sana bir koca bulmalı. Haydi beğen birini, evereyim seni.

Kız:

- Tercih hakkını bana bırakırsan ben mahlûkatın en iri ve kuvvetli olanını isterim.

Âbid:

- Ha, galiba güneşi istiyorsun! demiş ve güneşe varıp dileğini sunmuş:

- Ey muhteşem varlık!... Bir kızım var, en güçlü yaratıkla evlenmek isteyen. Sen damadım olur musun?

Güneş cevap vermiş:

- Sana benden daha kuvvetlisini göstereyim: Beni örten, ışıktan oklarımı geri gönderen ve nur buketimi sarıp sarmalayan bulut!

Âbid buluta varmış, ona da aynı teklifi yapmış.

Bulut cevap vermiş:

- Ben benden daha güçlü olanı söyleyeyim sana: Beni çoban gibi önüne katan, doğuya ve batıya sürükleyen rüzgâra git!

Âbid rüzgâra varmış, ona da açmış mevzuu.

Rüzgâr demiş ki:

- Ben de sana en güçlü olanı söyleyeyim: Yerinden bir milim kaydıramadığım dağ benden elbet daha güçlü!

Âbid bu sefer dağa yanaşır ve evlilik konusunu açar. Fakat dağ da cevap verir diğerleri gibi:

- Ha, ben sana benden daha güçlü olanı göstereyim istersen! Beni delik deşik eden farenin şerrinden kendimi kurtaramıyorum.

Böylece âbid fareye gider ve mutat veçhile konuya girer:

- Şu hatunla evlenir misin?

Fare cevap verir:

- Nasıl gerdeğe girerim onunla? Yuvam minicik. Hem erkek fare ancak soydaşı olan bir dişi fare ile evlenir.

Neticede bizim âbid yalvarır Tanrıya o güzel kızı tekrar fare yapsın diye… Tabi bu duayı yapmadan evvel kızın rızasını almıştır. Tanrı onu ilk hâline çevirir; dişi fare erkek fare ile muradına erer ve çekilip giderler... Senin hakikatin de bu be hey hilekâr karga!

Vezirin sözleri biter.

Baykuşların hükümdarı vezirin sözlerine itibar etmedi; bilakis kargaya karşı daha ihsankâr davrandı, sevgisini artırdı.

Bizim keleş karganın hayatı düzelir, tüyleri yeniden biter ve gürbüzleşir. O artık alacağı bilgiyi de almış bir görevli olarak havalanır, dosdoğru avanesinin yanına gelir. Gördüğü ve işittiği malumat ile karga kralına der ki:

- Ben yapacağım dediğim şeyi yaptım. Sana düşen, tavsiyelerimi dinlemek ve uygulamaktır!

Hükümdar karga memnun:

- Elbette! Ben ordumla senin emrindeyim. Nasıl istersen öyle hareket et.

Casus karga der ki:

- Baykuşlar şu mıntıkada odunu bol bir dağda yaşıyor. Orada koyunlarının başında bekleyen bir çoban var. Dolayısıyla çevrede ateş, köz vs. bulabilir, baykuşların kovuklarına atabiliriz. Üzerlerine kuru odun, çalı çırpı atar, kanatlarımızla alevi besleriz; ateşi harlarız. Kovuklarda yaşayan baykuşlardan kaçabileni kaçar, kaçamayanlar ise dumanla boğulur!

Kargalar bu planı uygular. Bütün baykuşları öldürürler. Emniyet ve zafer sevinciyle yurtlarına dönerler.

* * *

Hükümdar karga bir gün tecrübeli casus kargaya sorar:

- Baykuşlarla onca zaman nasıl yaşadın yan yana? İyiler kötülerle arkadaş olamaz; bu azaba sabredemez.

Karga cevap verir:

- Doğru söylüyorsunuz padişahım! Ancak akıllı kişi zamanında tahammül etmediği takdirde müthiş bir felâkete sebep olacak bir işi sabırla karşılamayı bilir; feryad etmez. Zira o "sabrın sonu selâmettir" diyerek güzel bir netice umar yaptığı işten; kedere gark olup bırakmaz işin ucunu. Hakikatte o, alçak birine boyun eğmekten zevk alıyor değildir. Arzusuna ulaşınca öyle sevinir ki!

Hükümdar sorar tekrar:

- Anlat bana baykuşları. De dedi sana akıllıları?

Bilge casus karga:

- Aralarında derhal benim imha edilmemi isteyen vezir hariç akıllı birine rastlamadım. O defalarca benim öldürülmemi istedi ama baykuş kısmı dirayet ve ileri görüşlülük bakımından nasipsiz yaratıklardır.

Benim kargalar arasında mevki sahibi tecrübeli bir kişi olduğumu pek önemsemediler. Hile yapacağımdan endişe etmediler. Kendi içlerinden çıkan aklı başında bir nasîhatçinin sevgi ve feraset dolu öğüdünü kabul etmediler. En mahrem sırlarını benden gizlemediler.

Oysa bilgelerden gelen bir vecize vardır: "Hükümdar işlerini asla söz gezdiren ahmaklara açmamalı, kimseyi sırrına muttali etmemeli."

Hükümdar karga:

- Öyleyse bana göre baykuşların helâki, liderlerinin dirayetsiz olması, vezirlerinin yanlış fikirlerine uyması ve toptan cahil olmalarından kaynaklanmıştır.

Casus karga aldı sözü:

- Evet padişahımız, doğru söylüyorsunuz! İnkâr edilemeyecek bir hakikattir: Zenginlik nimetine kavuşup azmayan, kadınlara aşırı düşkünlük gösterip sonunda rezil olmayan öyle azdır ki!...

Eh, bu meseleyi siyasî açıdan ele alırsak kötü danışman ve vezirlere güvenip de felâkete düşmeyen kral hiç yok gibidir.

Eskilerden gelen bir söz var: "Kendini beğenen kişi, sürekli övülmek için çaba göstermesin. Yalancı adam başına fazla arkadaş toplamasın. Terbiyesiz kişi şeref iddia etmesin. Cimriliği huy edinmiş hayırsız adam cömertlik taslamasın. Arzularına köle olmuş adam günahsızmış gibi göstermesin kendini. Olayların gidişatını doğru tahlil etmeyen ve salak danışmanlarla siyaset yürütmeye kalkan mağrur kral da saltanatının baki kalacağım sanmasın; halkının refah ve huzura kavuşacağı kuruntusuyla sevinmesin."

Hükümdar karga tekrar aynı konuya eğilir:

- Baykuşlarla sun'i bir dostluk kurmak ve onların hizmetkârı gibi görünmekle hakikaten büyük acılar çekmiş olmalısın.

Bilge karga:

- Gerçek şu ki akıbetinde fayda devşireceği bir zorluğa tahammül eden, gurur ve hamaset duygularını dizginlemesini bilen kişi elbet memnun olacaktır zafere eriştiğinde!... Tıpkı kurbağa şahını sırtında taşıyan ama kurbağaları afiyetle mideye indiren yılan gibi sabretmeli.

Karga kral:

- Bu hikâyenin tafsilatı nedir?

Bilge karga anlattı:

- Büyük bir yılan varmış. Yılanlar arasında saygın ve güçlü imiş ama zamanla ihtiyarlamış, gözü göremez olmuş; avı tutamaz olmuş... Bir gün yiyecek aramak için etrafta gezerken bol kurbağalı şirin bir gölcüğe gelmiş. Eskiden de oraya gelir kurbağaları rızk edinirmiş. Bu sefer zayıf ve çaresiz bir kocamış yılan olarak keder içinde kendim bırakmış kurbağaların yanına.

Oradaki bir kurbağa der ki:

- Bak, bak... Yılan efendiyi pek tasalı görüyoruz. Neden acaba?

Yılan:

- Kim benden daha çok üzülebilir ki?... Hayatımı kurbağalarla sürdürüyordum. Şimdi öyle bir hastalık var ki başımda, kurbağalar haram oldu bana. Bazen yaklaşıyorum, karşılaşıyorum ama tutmak ne mümkün!

Kurbağa derhal oradan zıplar, kurbağalar kralına giderek duyduğunu anlatır, müjdeli haber verircesine…

Kurbağalar kralı ihtiyar yılanın yanına gelir ve sorar:

- Anlat bakalım hikâyeni, nasıl kocadın böyle?

Yılan alır sözü:

- Bir kaç gün önce bir kurbağanın peşindeydim. Vakit akşam idi. Takip esnasında bir âbidin evine girmeye mecbur kaldım. Kurbağanın peşinden içeri daldığımda karanlık ortamda fark edemedim; âbidin oğlu evdeymiş. Çocuğun parmağını yakaladım. Kurbağa niyetine soktum. Çocukcağız öldü. Evden apar topar firar ettim ama âbid peşime düştü. Yakalayamadıysa da beddua etti, lânetler okudu. Diyordu ki «Masum oğulcağızımı öldürdün ya! Sana beddualar yağdırıyorum: Paçavraya dönesin, zillet içinde bir eşek olasın kurbağalar kralına! Hiç bir kurbağayı ağız tadıyla ve hevesle yakalayamayasın, kralın köpeğe sadaka verir gibi senin önüne attıkları hariç!»

İşte, zaman geçti; âbidin bu lânetine duçar vaziyette sana geldim. Gönlüm razıdır, sırtıma binmene. Beni eşek niyetine kullan.

Kurbağalar kralı devasa bir yılanın sırtında gezinme hevesiyle yandı. *"İşte, hakiki bir övünç kaynağı."* dedi kendi kendine. Yılanın sırtına atladı ve hoşlandı bu işten.

Yılan dedi ki ona:

- Ey şahlar şahı ulu kurbağa!... Benim aciz mi aciz, yoksul mu yoksul biri olduğumu anladın gayrı! Haydi lütfet de bir geçimlik akıt bana. Ben de yaşayayım herkes gibi şu fani dünyada.

Kurbağalar hükümdarı gerine gerine cevap verdi:

- Elbette!... Elbette bu meseleyi halledeceğim. Sana rızk bağlamak vacip oldu. Sen benim bineğimsin...

Böylece kurbağa kral emir verir, her gün yaşlı yılana iki kurbağa verilsin diye… Pir-i fani tecrübeli yılan rahat eder; geçimini sürdürür.

Alçak bir düşmana boyun eğmek ona zerrece zarar vermez hatta kalıcı faydalar doğar bu ilişkiden. Bal gibi bir maişet vesilesi olur bu tedbir.

İşte ey hükümdarım! Benim de şu zaferimizi kazanabilmemiz için acıya ve zillete gösterdiğim tahammül böyledir... Bakınız ne güzel emniyete kavuştuk; düşmanı mahvettik! Kesin olarak gördüm ki esnek muamele, merhamet dilenme ve kibarlık, ahmak düşmanı çok daha kısa bir zamanda kökünden mahvetmemizi sağladı.

Meydan okumaya kalksaydık bunu böyle başaramazdık.

Ateş ağaca değdiğinde tüm gücüne, zorbalığına ve hararetine rağmen ancak toprak üstündeki kısmını yakar. Su ise onca soğukluğuna ve yumuşaklığına rağmen ağacı kökünden götürür.

Derler ki: "Dört şey var ki azına az denmez: Ateş, hastalık, düşman ve borç."

*** * ***

Karga devam eder:

- Bütün bu zafer ve başarılar hükümdarımızın ileri görüşlülüğü, talihi ve tedbiri sayesinde gerçekleşmiştir.

Derler ki:

"İki kişi bir şeyi elde etmek istediğinde hangisi daha akıllı ve şahsiyetli davranırsa o erişir hedefe. Eğer şahsiyet ve akılda eşit iseler daha sabırlı ve azimli olan erişir hedefe. Azimde de eşit iseler bahtı açık olan kazanır mücadeleyi."

Yine kadim bilgelerin sözlerindendir:

"Kim tedbirli becerikli ama yine de başarı ve saadetin şımartmadığı, musibetlerin korkutmadığı bir hükümdara savaş açarsa ölüme davetiye vermiş demektir."

Hükümdarım!... Hele hele zât-ı âlîleri gibi gerekeni gerektiği yerde yapan,0 sertlik ve esnekliğin sınırlarını bilen, öfke ve hoşnutluk göstereceği ânı iyi hesaplayan, sürat ve ağırdan alma zamanını doğru tayin eden, bugünü ve yarını kısaca davranışlarının tüm sonuçlarını düşünen biri olursa elbet ona savaş açılmaz.

Hükümdar cevap verdi bilge kargaya:

- Hayır, hayır!... Senin ferasetin, aklın, öğüdün ve bahtının açıklığı sayesinde gerçekleşti bu zafer.

Zira akıllı ve hesaplı davranan bir kişinin fikri düşmanı mahvetmede elbet daha üstündür kuvvetli, hazırlıklı ve kalabalık ordulardan. Bence senin hayretengiz işlerinden biri de baykuşların arasında uzun süre kalarak onca kaba sözü işitmen ama gene de dil sürçmesinden kurtulabilmendir.

Bilge Karga:

- Ben devamlı sizin üslûbunuza, ahlâkınıza özenerek yürüttüm siyasetimi… En yakın dostumdan en uzak kişiye dek herkesle aramı iyi tuttum, nazik davrandım, esnek oldum.

Hükümdar:

- Bence sen tuttuğunu koparan akıllı bir vezirsin. Diğerleri akıbeti hayırlı olmayacak kuru lâflar eden sıradan görevlilerdir. Tanrı senin sayende bize zafer lütfetmiştir. Biz evvelce yemek yiyemiyor, su içemiyor, huzur içinde uyuyamıyorduk. Derler ki: *"Hasta deva bulmadıkça efendisinden servet, mükâfat uman hizmetkâr umduğuna kavuşmadıkça; boğazına düşman oturmuş kaygılı kişi de bu belâdan kurtulmadıkça, ne yeme içmeden ne de uykudan tat alabilirler."* Öyledir. Elindeki ağır yükü bir kenara bırakan kişi dinlenir ve rahat bir nefes alır; düşmanını yenen adam «Oh be!» diyebilir.

Bilge karga aldı sözü:

- Düşmanınızı helâk eden Tanrı'ya niyazım vardır: Size saltanatı hayırlı kılsın, krallığın nimetlerinden en güzel şekilde faydalanma fırsatı versin. Halkınızın dirlik ve düzeni daim olsun. Elinizdeki iktidar sayesinde onlar da mutlu olsun.

Zira hükümdar gücünü ve servetini halkının saadeti ve refahı için harcamazsa keçinin boğazından sarkan yalancı memeye benzer. Oğlak bu gıdığı emer, meme ucu sanarak! Fakat hiç hayrını görmez.

Hükümdar aldı sözü:

- Ey dürüst ve kaliteli vezir!... Baykuşların ve başlarındaki kralın savaş ve benzeri önemli hadiselerde takip ettikleri siyaset tarzı neydi?

Karga:

- Nasıl olacak!... Gurur, kibir, şımarıklık... Üstelik âcizdiler pek çok yönden. Daha bir sürü kötü vasf var ya neyse... Adamları ve danışmanları da ona benziyor. Sadece benim öldürülmemi isteyen tecrübeli vezir müstesna. Bu baykuş ileri görüşlü, kurnaz, zekî, tedbirli, filozof biriydi. İşlerini yerli yerinde yapmak, yüksek akıllı olmak ve isabetli fikir serdetmek gibi hususlarda onun gibisi hakikaten azdır.

Hükümdar merakla sordu:

- Onun akıllı olduğunu en iyi gösteren özellik neydi?

Bilge karga cevap verdi.

- İki hâli!... Biri malûm, benim derhal öldürülmemi istemesi, diğeri doğru sözü ve öğüdü arkadaşlarından esirgememesidir. Velev bir iki kelime olsun, mutlaka öğüt verirdi. Kaldı ki sözleri sert ve kinci değildi. Nazik ve yumuşak konuşurdu.

O, baykuşlar kralına bazı hatalarını söyler ama bunu gözüne soka soka açıklamazdı. Çeşitli örnekler ve hikayelerle konuyu izah eder, başkasının kusurunu dile getirerek kıssadan hisse çıkarılmasını sağlardı.

Hükümdar hatasını anlar ama vezire kızmazdı.

Bu vezirin hükümdarına verdiği öğütlerden bazıları aklımdadır. Bir keresinde şöyle demişti: «Hükümdar asla işini savsaklamamalı, siyasetten bîhaber siyaset yapmaya kalkmamalıdır. Zira idare zor bir sanattır.

İnsanlardan pek azı hükümdar olur; ancak tedbir, ileri görüşlülük ve zekâ ile elde tutulur taht!...

Hükümdarlık kıymetli bir makamdır. Buraya çıkan, mevkiini korumayı bilmeli ve müdafaasını yapabilmelidir.

Derler ki *"Hükümdarlık nilüfer yaprağının gölgesi kadar kısa, rüzgâr gibi bir o yana bir bu yana meyilli, alçaklarla dolu bir grupta tek samimî ve akıllı kişi gibi yalnız, yağmur taşıyan damlaların göle değdiği anda beliren hava kabarcıkları gibi sevimli ve fânidir."*

*** * ***

Hikaye içinde hikayeyle dolu bu sohbeti Beydebâ şu sözlerle bitirir:

- İşte ey hükümdarım!... Dostluk gösterseler de tevazu satsalar da asla aldanmamanız gereken hain düşmanın hikayesi bu!

Sonraki Bölüm: Kelile ve Dimne (7) - **Maymun ile Kaplumbağa**